

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Uwagi wstępne	21
Rozdział I	
Nazwa i rys historyczny. Pojęcie dyplomacji oraz pojęcie, źródła i kodyfikacja prawa dyplomatycznego	27
1. Nazwa i rys historyczny	27
2. Dyplomacja polska	34
3. Pojęcie dyplomacji	39
4. Pojęcie prawa dyplomatycznego	43
5. Źródła prawa dyplomatycznego	44
6. Kodyfikacja prawa dyplomatycznego	47
Rozdział II	
Organy wewnętrzne i zewnętrzne państw w stosunkach międzynarodowych	55
1. Pojęcie i podział	55
2. Organy wewnętrzne o kompetencjach w zakresie stosunków międzynarodowych	57
2.1. Parlament	57
2.2. Głowa państwa	58
2.3. Premier i rząd	61
2.4. Minister spraw zagranicznych i ministerstwo spraw zagranicznych. Uwagi ogólne	63
3. Minister i Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej	66
3.1. Minister Spraw Zagranicznych	66
3.2. Struktura kierownicza Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP	69
3.3. Struktura organizacyjna MSZ, departamenty i inne komórki organizacyjne	71

4. Inne resorty realizujące poszczególne segmenty polityki zagranicznej państwa	72
5. Organy państwa działające za granicą	75
5.1. Uwagi wstępne	75
5.2. Organy państw o charakterze stałym. Ambasada (stała misja dyplomatyczna, przedstawicielstwo dyplomatyczne)	75
5.3. Misje dyplomatyczne nowego typu	82
5.4. Ambasador wizytujący	83
5.5. Poselstwa	83
5.6. Specjalne organy quasi-dyplomatyczne i quasi-konsularne	84
6. Urzędy konsularne	87
7. Instytuty kultury	87
8. Stałe przedstawicielstwa państw przy organizacjach międzynarodowych	88
9. Tymczasowe organy państwa działające za granicą	89
9.1. Misje specjalne	89
9.2. Oddziały wojskowe	90
9.3. Misje wojskowe	93
9.4. Okręty wojenne	93
9.5. Komisje międzynarodowe i misje obserwatorów	94
9.6. Doraźne Siły Zbrojne ONZ	96
9.7. Oddziały uczestniczące w operacjach NATO poza obszarem tego sojuszu	99

Rozdział III

Ustanawianie stosunków dyplomatycznych i prawo legacji	100
1. Określenie stosunków dyplomatycznych i służby dyplomatycznej	100
2. Prawo legacji	102
3. Nawiązanie stosunków dyplomatycznych	105
4. Prawo legacji w świetle prawa wewnętrznego	107
5. Sprawa uznania a stosunki dyplomatyczne	107
5.1. Uznanie państwa	107
5.2. Uznanie rządu	111
5.3. Pojawienie się dwóch rządów, okupacja terytorium i zmiany systemowe oraz zmiany na stanowisku szefa państwa lub rządu	112
6. Podmioty prawa legacji	115
6.1. Konfederacja	115
6.2. Federacja	116
6.3. Rządy emigracyjne, narody walczące o wyzwolenie spod obcej okupacji	118
7. Prawo legacji Stolicy Apostolskiej (łac. <i>Sedes Apostolica</i>) i Watykanu oraz Zakonu Maltańskiego	120
8. Prawo legacji czterech najmniejszych państw Europy	124
9. Parapaństwa i terytoria zależne, a prawo legacji	125

Rozdział IV

Funkcje dyplomatyczne	128
1. Ewolucja funkcji dyplomatycznych	128
2. Znaczenie odpowiedniego doboru, wykształcenia i przygotowania zawodowego kadr służby zagranicznej oraz rola zaplecza naukowego	132
3. Najważniejsze funkcje dyplomatyczne	136
3.1. Pojęcie funkcji dyplomatycznych	136
3.2. Funkcja reprezentacyjna i przedstawicielski charakter dyplomaty	137
3.3. Funkcja ochrony interesów państwa wysyłającego i jego obywateli	139
3.4. Funkcja negocjacyjna	143
3.5. Funkcja informacyjna	146
3.6. Funkcja promocyjna w dziedzinie stosunków politycznych, gospodarczych, kulturalnych i naukowych	149
3.7. Funkcja konsularna	156
4. Reprezentowanie interesów państwa trzeciego i jego obywateli	157
5. Wspólne przedstawicielstwa dyplomatyczne (wspólne ambasady, misje, konsulaty)	159

Rozdział V**Rodzaje, klasy, rangi, tytuły szefów i członków misji dyplomatycznych.**

Zasady precedencji oraz korpus dyplomatyczny	163
1. Rodzaje	163
2. Klasy	163
2.1. Pierwsza klasa	165
2.2. Druga klasa	166
2.3. Trzecia klasa	167
3. Stolica Apostolska	169
4. Zasady pierwszeństwa (precedencji) między szefami misji dyplomatycznych	171
5. Zasada równości między szefami misji	174
6. Stopnie dyplomatyczne i zasady precedencji w służbie dyplomatycznej	175
7. <i>Attachés</i> wojskowi (obrony)	177
8. Korpus dyplomatyczny	183

Rozdział VI

Początek i koniec pełnienia funkcji dyplomatycznych	186
1. Mianowanie i objęcie funkcji przez szefa misji dyplomatycznej	186
1.1. Tryb mianowania ambasadora (posła)	186
1.2. <i>Agrément</i>	187
1.3. Listy uwierzytelniające	191
1.4. Składanie nowych listów uwierzytelniających przez akredytowanego już ambasadora	195
1.5. Akredytacja <i>chargé d'affaires ad interim</i> i <i>chargé d'affaires en pied</i>	196

1.6. Mianowanie członków personelu misji dyplomatycznej oraz kwestia jej liczebności	198
1.7. Notyfikowanie państwu przyjmującemu mianowań, przyjazdów i wyjazdów	200
1.8. Siedziba misji dyplomatycznej	202
2. Zakończenie misji szefa i członków przedstawicielstwa dyplomatycznego	203
2.1. Różnorakie powody	203
2.2. Zawieszenie stosunków dyplomatycznych (zawieszenie działalności misji na stałe lub czasowo)	205
2.3. Zerwanie stosunków dyplomatycznych	206
2.4. Tymczasowe lub definitywne wycofanie szefa misji	210
2.5. Obniżenie reprezentacji dyplomatycznej do szczebla <i>chargé d'affaires</i>	211
2.6. Stałe lub tymczasowe wycofanie misji dyplomatycznej	212
2.7. Brak stosunków dyplomatycznych	213
2.8. Utrata podmiotowości międzynarodowoprawnej przez państwo	214
2.9. Zmiany konstytucyjne i systemowe oraz zmiany na stanowisku głowy państwa	214
2.10. <i>Persona non grata</i> i osoba niepożądana	216
2.11. Ekspulsja	218
2.12. Koniec pełnienia funkcji przez stałego szefa misji dyplomatycznej	219
2.13. Listy odwołujące	220
2.14. Listy zwalniające (rekredencjalna)	220
2.15. Koniec pełnienia funkcji przez pozostałych członków misji dyplomatycznej	221

Rozdział VII

Przywileje i immunitety dyplomatyczne	222
1. Terminologia i istota	222
2. Teoretyczne aspekty instytucji przywilejów i immunitetów	223
2.1. Teoria dotycząca narodzin immunitetu dyplomatycznego w zamierzczłych czasach	224
2.2. Teoria reprezentacji	224
2.3. Teoria eksterytorialności	226
2.4. Teoria funkcjonalna	227
2.5. Immunitet dyplomatyczny a immunitet państwa	228
3. Obowiązek respektowania ustawodawstwa i zwyczajów państwa przyjmującego i niemieszania się do jego spraw wewnętrznych	232
4. Zasada niedyskryminacji, wzajemności i największego uprzywilejowania	236
5. Odpowiedzialność za naruszenie przywilejów i immunitetów	240
6. Zakres osobowy, terytorialny i czasowy korzystania z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych	252
6.1. Zakres osobowy	252
6.2. Zakres terytorialny. Przejazd tranzytowy przez państwo trzecie	256

6.3. Zakres czasowy	259
7. Nietykalność osobista	260
8. Status pomieszczeń misji dyplomatycznej, rezydencji, mienia oraz tzw. prawo do kaplicy	270
8.1. Definicja i funkcjonalny zakres uprzywilejowanego statusu pomieszczeń	270
8.2. Nietykalność pomieszczeń misji dyplomatycznych	271
8.3. Prawo do kaplicy	281
8.4. Majątek, fundusze, m.in. konta bankowe, oraz środki lokomocji misji dyplomatycznych i ich personelu	282
8.5. Zwolnienie misji i jej pomieszczeń od opłat, podatków i rewizji celnej, obciążeń służby publicznej i ubezpieczeń społecznych	289
8.6. Archiwa i korespondencja misji dyplomatycznej	292
8.7. Korespondencja i dokumenty członków personelu misji dyplomatycznej	294
8.8. Azyl dyplomatyczny	295
9. Immunitet jurysdykcyjny	300
9.1. Zasady ogólne	300
9.2. Immunitet od jurysdykcji karnej	302
9.3. Immunitet od jurysdykcji cywilnej	305
9.4. Immunitet jurysdykcyjny w zakresie prawa pracy	308
9.5. Immunitet od jurysdykcji administracyjnej	314
9.6. Broń palna	316
9.7. Zeznawanie w charakterze świadka, doręczanie pism procesowych i występowanie w charakterze biegłego	317
9.8. Zrzeczenie się immunitetu jurysdykcyjnego lub odmowa takiego zrzeczenia się	319
9.9. Immunitet egzekucyjny i zrzeczenie się tegoż immunitetu	322
9.10. Sposoby dochodzenia roszczeń wobec misji dyplomatycznej i jej członków	325
10. Komunikowanie się z władzami państwa przyjmującego, władzami i obywatelami państwa wysyłającego, swoboda poruszania się, porozumiewania się, korespondencja urzędowa, poczta dyplomatyczna, kurierzy dyplomatyczni i nadajnik radiowy	329
10.1. Komunikowanie się z władzami i obywatelami państwa przyjmującego	329
10.2. Swoboda komunikowania się z własnym rządem, misjami dyplomatycznymi, urzędami konsularnymi, własnymi obywatelami itd.	330
10.3. Swoboda poruszania się	330
10.4. Status kuriera i poczty dyplomatycznej	331
10.5. Nadajnik radiowy i inne środki łączności	338

11. Zwolnienia podatkowe i celne członków misji dyplomatycznej	339
11.1. Zwolnienia podatkowe	339
11.2. Zwolnienia od opłat celnych i rewizji celnej	342
11.3. Bagaż osobisty przedstawiciela dyplomatycznego	344
12. Inne przywileje i immunitety, takie jak: zwolnienia od świadczeń osobistych, obciążeń wojskowych, obowiązków rejestracyjnych, zwolnienia w zakresie ubezpieczeń społecznych, zezwolenia na pracę oraz inne ułatwienia udzielane przez państwo przyjmujące	345
13. Prawo do wywieszania flagi, godła i ich ochrony	348
14. Paszporty dyplomatyczne, służbowe MSZ, wizy, legitymacje, <i>laissez-passer</i> , listy polecające, glejty bezpieczeństwa (żelazne listy)	349
14.1. Paszporty dyplomatyczne i służbowe MSZ	349
14.2. Wizy	353
14.3. Legitymacje członków misji dyplomatycznych, urzędów konsularnych i funkcjonariuszy międzynarodowych	355
14.4. Paszporty dyplomatyczne i legitymacje a przywileje i immunitety dyplomatyczne	356
14.5. <i>Laissez-passer</i>	357
14.6. Listy polecające	358
14.7. Glejty bezpieczeństwa (żelazne listy)	358
15. Przywileje i immunitety dyplomatyczne w sytuacjach wyjątkowych, takich jak: stałe lub czasowe wycofanie misji, zerwanie stosunków dyplomatycznych, wybuch konfliktu zbrojnego, stan wyjątkowy, sankcje międzynarodowe	359

Rozdział VIII

Misje specjalne	370
1. Pojęcie i podstawy międzynarodowoprawne	370
2. Podstawowe rodzaje misji specjalnych, ich charakter, skład, obywatelstwo i funkcje	375
3. Przywileje i immunitety	377
3.1. Zakres rzeczowy	377
3.2. Zakres czasowy i terytorialny	378
4. Status prawny, przywileje i immunitety głowy państwa, szefa i innych członków rządu, zwłaszcza ministra spraw zagranicznych	380

Rozdział IX

Prawo dyplomatyczne organizacji międzynarodowych	390
1. Rozwój dyplomacji wielostronnej, kodyfikacja oraz źródła prawa dyplomatycznego organizacji międzynarodowych	390
2. Pojęcie prawa dyplomatycznego organizacji międzynarodowych	394

3. Kwestia podmiotowości międzynarodowoprawnej organizacji międzynarodowych oraz ich osobowości w prawie wewnętrznym państw	396
4. Prawo legacji organizacji międzynarodowych	397
5. Prawo legacji Unii Europejskiej i Europejska Służba Działań Zewnętrznych UE	398
5.1. Prawo legacji UE	398
5.2. Europejska Służba Działań Zewnętrznych UE	400
6. Stałe przedstawicielstwa państw przy organizacjach międzynarodowych	401
7. Delegacje do organów i na konferencje organizacji międzynarodowych	405
8. Funkcjonariusze międzynarodowi	406
9. Funkcje organizacji międzynarodowych	408
10. Przywileje i immunitety (zwłaszcza ONZ i organizacji wyspecjalizowanych ONZ) oraz Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości	409
11. Przywileje i immunitety Unii Europejskiej, Rady Europy i NATO	416
11.1. Przywileje i immunitety samych organizacji	416
11.2. Przywileje i immunitety przedstawicieli państw (delegatów) uczestniczących <i>ad hoc</i> w obradach i pracach organizacji	416
11.3. Przywileje i immunitety funkcjonariuszy omawianych organizacji międzynarodowych	417
11.4. Deputowani do zgromadzeń parlamentarnych omawianych organizacji	418
11.5. Stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne akredytowane przy Radzie Europy, Unii Europejskiej i NATO oraz tych organizacji w innych państwach i przy niektórych organizacjach międzynarodowych	418
11.6. Podstawy prawne przywilejów i immunitetów Rady Europy, Unii Europejskiej i NATO	419
11.7. Korpus dyplomatyczny przedstawicieli państw przy organizacjach międzynarodowych	421

Rozdział X

Dyplomacja konferencyjna (parlamentarna)	422
1. Pojęcie dyplomacji konferencyjnej	422
2. Konferencje międzynarodowe	423
3. Delegacje na rokowania wielostronne i konferencje	430
4. Pełnomocnictwa	431
5. Instrukcje negocjacyjne	433

Rozdział XI

Akty dyplomacji, język dyplomatyczny, kurtuazja międzynarodowa, etykieta i protokół dyplomatyczny, korespondencja dyplomatyczna	434
1. Akty dyplomacji	434
2. Język dyplomatyczny	435

3. Kurtuazja międzynarodowa, ceremoniał państwowy, etykieta oraz protokół dyplomatyczny	437
4. Korespondencja dyplomatyczna	441
4.1. Ogólne zasady odnoszące się do korespondencji dyplomatycznej	441
4.2. Korespondencja na szczeblu głowy państwa, szefa i członków rządu	443
4.3. Pisma (noty) dyplomatyczne	445
4.4. Specyficzne formy przekazu stanowiska państw	450
4.5. Pisma półoficjalne i prywatne	452
4.6. Depesze dyplomatyczne	452
4.7. Korespondencja dyplomatyczna organizacji międzynarodowych	452

Rozdział XII

Nazwa, zarys historyczny, pojęcie, źródła i kodyfikacja prawa konsularnego	454
1. Nazwa i zarys historyczny	454
2. Pojęcie i źródła prawa konsularnego	461
3. Kodyfikacja prawa konsularnego	463

Rozdział XIII

Ustanawianie stosunków konsularnych	469
1. Stosunki konsularne, ich ustanawianie oraz kwestia „prawa konsulatu”	469
2. Podmioty „prawa konsulatu”	471
3. Stosunki konsularne a sprawa uznania	471
4. Ustanowienie zawodowego urzędu konsularnego, jego klasy, siedziby i okręgu konsularnego	474
5. Okręg konsularny, sieć konsularna i siedziba urzędu konsularnego	477
6. Ustanowienie honorowego urzędu konsularnego, jego szefa, klasy, siedziby i okręgu konsularnego	478
7. Stosunki dyplomatyczne a stosunki konsularne	479
8. Unia Europejska – współpraca konsularna, opieka nad obywatelami UE w państwach trzecich, „wspólne konsulaty”. Polska ustawa z 25.06.2015 r. – Prawo konsularne	481

Rozdział XIV

Organy państwa do spraw realizacji stosunków konsularnych	485
1. Urzędy konsularne, ich status, kategorie, klasy oraz struktura organizacyjna	485
2. Klasy, tytuły i stopnie zawodowych i honorowych kierowników urzędów konsularnych	488
3. Zawodowi urzędnicy konsularni (konsulowie)	490
4. Honorowi urzędnicy konsularni (konsulowie honorowi)	492
5. Pracownicy konsularni (zawodowi)	497
6. Członkowie personelu służby	497
7. Członkowie personelu prywatnego	497

8. Osoby mające obywatelstwo państwa przyjmującego lub stale w nim zamieszkałe	498
9. Pracownicy i członkowie służby honorowych urzędów konsularnych (konsulatów honorowych)	498
10. Mianowanie członków urzędu konsularnego oraz kwestia obywatelstwa ...	498
11. Kwestia liczebności personelu konsularnego	499
12. Zasady pierwszeństwa	500
13. Przedstawicielski charakter konsula oraz jednolitość służby dyplomatycznej i konsularnej	501
14. Korpus konsularny	502

Rozdział XV

Funkcje konsularne	505
1. Uwagi ogólne	505
2. Ochrona interesów państwa wysyłającego i jego obywateli oraz pomoc konsularna	511
3. Funkcje konsularne o charakterze administracyjnym, sądowym, notarialnym, urzędnika stanu cywilnego oraz w sprawach spadkowych, opieki, kurateli i przyjmowania przedmiotów wartościowych do depozytu urzędu konsularnego. Język korespondencji urzędowej konsula i elektroniczna skrzynka podawcza	519
3.1. Funkcje konsularne o charakterze administracyjnym	519
3.2. Funkcje o charakterze sądowym	521
3.3. Pełnienie przez urzędnika konsularnego funkcji notariusza	526
3.4. Funkcje konsularne w sprawach spadkowych	527
3.5. Funkcje konsularne w zakresie opieki i kurateli	528
3.6. Przyjmowanie do depozytu urzędu konsularnego	529
3.7. Język korespondencji urzędowej konsula i korzystanie z elektronicznej skrzynki podawczej	530
4. Funkcje konsula w dziedzinie żeglugi morskiej, rzecznej i powietrznej	530
5. Funkcje konsularne w dziedzinie promocji stosunków gospodarczych i handlowych	533
6. Funkcja promocyjna w dziedzinie stosunków kulturalnych i naukowych oraz umacniania więzi z Polonią	535
7. Funkcja informacyjna	537
8. Funkcje polityczne i specyficzne zadania o charakterze dyplomatycznym ...	538
9. Możliwość pełnienia funkcji konsularnych przez członka misji dyplomatycznej. Wydziały konsularne ambasad	540
10. Dokonywanie aktów dyplomatycznych przez urzędników konsularnych ...	542
11. Powierzenie konsulowi reprezentacji państwa wysyłającego przy organizacji międzynarodowej	543
12. Wykonywanie funkcji konsularnych w państwie trzecim lub na rzecz państwa trzeciego	544

13. Czasowe pełnienie opieki nad interesami i obywatelami państwa trzeciego	545
14. Mianowanie tej samej osoby urzędnikiem konsularnym przez dwa lub więcej państw	546
15. Funkcje konsulów honorowych	547
16. Sytuacja prawna i funkcje konsulów państw neutralnych w czasie konfliktów zbrojnych	548

Rozdział XVI

Początek i koniec pełnienia funkcji konsularnych	550
1. Mianowanie i dopuszczanie do wykonywania funkcji kierownika urzędu konsularnego	550
1.1. Listy komisyjne	552
1.2. <i>Exequatur</i>	554
1.3. Tymczasowe dopuszczenie do wykonywania funkcji kierownika urzędu konsularnego	557
1.4. Tymczasowe wykonywanie funkcji kierownika urzędu konsularnego	558
2. Obowiązek notyfikowania państwu przyjmującemu o nominacjach, przybyciu i wyjazdach oraz wszelkich zmianach w składzie osobowym urzędów konsularnych	559
3. Zakończenie pełnienia funkcji konsularnych	560
4. Powołanie konsula honorowego i zakończenie pełnienia przez niego funkcji konsularnych	562

Rozdział XVII

Przywileje i immunitety konsularne	563
1. Teoria funkcjonalna w odniesieniu do przywilejów i immunitetów konsularnych	563
2. Niestosowanie dyskryminacji, zasada wzajemności i największego uprzywilejowania	564
3. Odpowiedzialność państwa przyjmującego z tytułu naruszenia przywilejów i immunitetów konsularnych	564
4. Obowiązek poszanowania ustawodawstwa państwa przyjmującego i niemieszania się do jego spraw wewnętrznych	565
5. Zakres osobowy i rzeczowy przywilejów i immunitetów konsularnych, prywatna działalność członków personelu urzędu konsularnego oraz kwestie związane z ich obywatelstwem	566
6. Zakres czasowy przywilejów i immunitetów konsularnych	569
7. Swoboda poruszania się, zakres terytorialny przywilejów i immunitetów konsularnych oraz przejazd przez państwa trzecie (tranzytowe)	571
8. Nietykliwość osobista	574
9. Immunitet jurysdykcyjny	576
9.1. Uwagi ogólne	576
9.2. Immunitet od jurysdykcji karnej	578

9.3. Immunitet od jurysdykcji cywilnej	580
9.4. Immunitet od jurysdykcji administracyjnej	582
10. Składanie zeznań w charakterze świadka, występowanie w charakterze biegłego lub tłumacza, przedstawianie korespondencji i dokumentów oraz doręczanie pism sądowych i wykonywanie rekwizycji sądowych	583
11. Zrzeczenie się przywilejów i immunitetów konsularnych	586
12. Swoboda porozumiewania się z obywatelami państwa wysyłającego oraz władzami państwa przyjmującego	587
13. Obowiązek powiadamiania o zatrzymaniu i aresztowaniu obywateli państwa wysyłającego	588
14. Zawiadomienie o przypadkach zgonów, opiece lub kurateli, rozbiciu statków i wypadkach lotniczych	593
15. Porozumiewanie się z władzami państwa przyjmującego – kwestia języka obowiązującego w korespondencji urzędowej	593
16. Swoboda komunikowania się, kurier i poczta konsularna, korespondencja urzędowa	594
17. Zwolnienie od opłat i podatków członków urzędu konsularnego	596
18. Zwolnienie od opłat celnych i rewizji celnej	598
19. Zwolnienie od świadczeń osobistych i rzeczowych, od rejestracji cudzoziemców, od zezwoleń na pracę, od ubezpieczeń społecznych oraz obciążeń wojskowych	600
20. Przywileje i immunitety dotyczące urzędu konsularnego i pomieszczeń konsularnych	601
20.1. Pojęcie pomieszczeń konsularnych	602
20.2. Kwestia nietykalności pomieszczeń konsularnych	603
20.3. Majątek, konta w banku i środki lokomocji	606
20.4. Archiwa konsularne i korespondencja urzędowa	606
20.5. Status rezydencji kierownika urzędu konsularnego i pozostałych członków urzędu konsularnego	608
21. Kwestia udzielania azylu w pomieszczeniach konsularnych	608
22. Zwolnienia urzędu konsularnego od podatków, opłat celnych i rewizji celnej oraz ułatwienia przy nabywaniu pomieszczeń urzędu konsularnego	610
23. Opłaty i inne należności konsularne oraz kwestia transferu nagromadzonych z tego tytułu kwot	611
24. Prawo urzędu konsularnego do używania flagi i godła państwowego	612
25. Sytuacja członków urzędu konsularnego, ochrona pomieszczeń i archiwów konsularnych oraz interesów państwa wysyłającego i jego obywateli w okolicznościach wyjątkowych, a szczególnie zerwania stosunków konsularnych i konfliktu zbrojnego. Rola państwa trzeciego	613
26. Przywileje i immunitety honorowych urzędników konsularnych i członków ich rodzin oraz personelu honorowego urzędu konsularnego	615

Wybrana literatura	623
Skorowidz przedmiotowy	629